

Małgorzata Kuśpit

UMCS, Lublin

Edukacja przez zabawę-alternatywne formy pracy z grupą

Zabawa jest nieodłącznym aspektem ludzkiej natury. Już od najmłodszych lat zajmuje istotne znaczenie w życiu dziecka. Podczas zabawy młody człowiek poznaje otaczający go świat, może fantazjować, tworzyć oraz rozwijać swoje umiejętności. Poprzez zabawę człowiek wyraża siebie, swoje emocje, uczucia, myśli i pragnienia. Zabawa może również pomóc dorosłym w ujawnianiu siebie, swoich możliwości, zdolności oraz komunikacji z innymi ludźmi. Podczas zabawy w sposób całkowicie spontaniczny, wolny od stereotypów i schematów codzienności możemy być autentyczni (Czaja-Chudyba, 2006, Klimowa, 1997).

Zabawa oznacza aktywność człowieka, która nie wymaga dużego wysiłku a daje radość i zadowolenie. W literaturze przedmiotu zabawa ujmowana jest z różnych perspektyw. Jedną z definicji podaje Huizinga J. : „Zabawa ujawnia (...) się jako specyficzna jakość działania, różniąca się od zwyczajnego życia (...) upiększa życie, uzupełnia je w tej właśnie mierze jest niezbędna (185, 24). Z kolei dla innego autora „jest prawdziwym zjawiskiem ruchu, którego falująca wolność na poziomie widocznym, jego niekończąca się ambiwalencja oraz zamknięcie w czasowej teraźniejszości dostępne jest jedynie drogą kontemplacji. Również tam, gdzie warunkuje ona pojawienie się aktywności , skłania bawiącego się do kontemplacji (Scheuerl, 1997, s. 136). Zabawa jest również „działaniem wykonywanym dla własnej przyjemności, a opartym na udziale wyobraźni, tworzącej nową rzeczywistość. Choć działaniem tym rządzą reguły, których treść pochodzi głównie z życia społecznego, ma ono charakter twórczy i prowadzi do samodzielnego poznania i przekształcania rzeczywistości „ (Okoń, 1995, s. 44). Istotnym aspektem zabawy jest to, że jej uczestnicy przejawiają wewnętrzną motywację i chęć do działania,

ekspresji emocji oraz spontaniczność. Celem zabawy może być zatem ona sama w sobie wyzwalająca określone emocje, dająca ujście zalegającym emocjom oraz sprawiająca przyjemność. Nie jest ona wówczas nastawiona na określony wynik, również zasady i reguły można dostosowywać do potrzeb uczestników (Czaja-Chudyba, 2006).

Podstawowymi, formalnymi cechami zabawy są:

- × swoboda, spontaniczność
- × wymieszanie zwykłości i niezwykłości życia, bezinteresowność, niematerialność korzyści
- × odrębność, ograniczoność przestrzeni, powtarzalność, ład, oczarowanie
- × emotywność, napięcie, przyjemność
- × swoistość reguł, praw i obyczajów
- × przedstawianie czegoś, kogoś, dla czegoś, dla kogoś z kimś lub czymś

(Waloszek, 1996, s. 9-10).

Rodzaje zabaw

interakcyjne (zabawy stymulacyjne, ćwiczenia strukturalne), których twórcą jest Vopel: wykorzystują strukturę rzeczywistych sytuacji życiowych oraz zespołowych.

Oparte są na ustalonych regułach. Uczestnicy uczą się określonych wzorców zachowań. Istotne znaczenie ma tu inwencja prowadzącego, którego zadanie polega na aktywizowaniu grupy (Vopel, 1999, 2002).

rozluźniające: likwidujące stres i napięcia (tańce integracyjne, zabawy ruchowe, zabawy z rekwizytami)

związane z organizacją sytuacji początkowych: celem jest lepsze poznanie się oraz stworzenie bezpiecznej i przyjaznej atmosfery

nastawione na poznanie odczuć i doświadczeń poszczególnych członków grupy: celem jest określenie oczekiwań oraz wiedzy uczestników na określony temat

zbliżone charakterem do gier dydaktycznych: celem jest modyfikowanie zachowań, rozwiązanie problemu

polegające na odgrywaniu ról(oparte na dramie i psychodramie, tworzenie opowiadań, inscenizacji, improwizacji).

ułatwiające samoocenę: pozwalające ocenić swoje funkcjonowanie w grupie i poznanie własego systemu wartości

zabawy fabularyzowane dla dużych grup: związane z różnorodnymi formami aktywności

gry dyskusyjne: celem jest ułatwienie wymiany myśli poszczególnych członków grupy

pozwalające na szybkie uzyskanie informacji zwrotnej przez prowadzącego: wykorzystywane w szczególności na koniec, oceniające efekty warsztatów (Zaorska 1998; Żyżyńska, 1998 za: Czaja-Chudyba, 2006, s.28-29).

Funkcje zabawy

Zabawa ma niewątpliwie szerokie zastosowanie i odgrywa istotne znaczenie w **edukacji, wychowaniu i rozwoju człowieka**. Poprzez zabawę jednostka doskonali różnorodne sposoby poznawania rzeczywistości, rozwija zmysły, **odkrywa swoje możliwości i zdolności**, pobudza wyobraźnię i jest swoistą formą autokreacji. Jednocześnie zabawa zaspokaja potrzeby każdego uczestnika.

Zabawa ma istotne znaczenie w **rozwoju emocjonalnym, estetycznym**, łączy to, co intelektualne z wyobraźnią. Edukacja przez zabawę ma szczególne znaczenie w **kształtowaniu społecznie pożądanym sposobów zachowania w grupie**. Jednostka uwrażliwia się na potrzeby innych uczestników, uczy poprawnej komunikacji, empatii, respektowania określonych reguł i zasad oraz współpracy. Ucząc się przez zabawę unikamy monotoni i nudy, ma to szczególne znaczenie w edukacji, gdzie dziecko ma możliwość samodzielnego i swobodnego eksperymentowania

i doświadczania rzeczywistości. **Terapeutyczna** funkcja zabawy wiąże się uwolnieniem napięć, głęboko stłumionej energii, relaksacji i odprężeniu oraz oderwaniu się od codziennych rutynowych czynności. Posługując się różnorodnymi formami ekspresji: ruchowo-mimicznej: wyraża się pod wpływem różnorodnych przeżyć (gesty, ruchy ciała, mimika, spontaniczny ruch), ruchowo-muzycznej: ujawnia się pod wpływem muzyki, rytmu, jako inspirowany taniec, werbalnej: przejawia się w intonacji oraz modulacji głosu, słowno-muzycznej: manifestuje się

naturalnym oraz spontanicznym nuceniu piosenek oraz melodii, plastycznej: nanoszenie bądź komponowanie na płaszczyźnie śladów znaków, a więc form wizualnych (rysunek, grafika, malarstwo) (Popek, 1988) uczestnicy mogą w sposób autentyczny wyrażać siebie, zaspokajać ukryte potrzeby i pragnienia. Zabawa pomaga również przełamywać bariery, uczy odwagi i kształtuje osobowość jednostki (Czaja-Chudyba, 2006).

Edukacja przez zabawę stymuluje oraz regulują zachowanie dziecka w zupełnie inny sposób niż metody tradycyjnego wychowania. Niewątpliwie umożliwia dziecku ujawnienie jego uczuć, jak również pozwala na lepsze uświadomienie zdolności, umiejętności, uczy komunikacji. Swobodne wyrażanie siebie umożliwia dziecku redukcją napięć, daje radość ze wspólnej zabawy. Wspólna zabawa dorosłych z dziećmi ułatwia wzajemną komunikację oraz poznanie i zrozumienie nawzajem swoich potrzeb. Dlatego warto częściej korzystać i rozpowszechniać tego rodzaju metod wśród wychowawców oraz rodziców.

BIBLIOGRAFIA:

- Czaja-Chudyba, I. (2006). Pedagogika zabawy w osobowym i profesjonalnym przygotowaniu do zawodu nauczyciela. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Huizinga J. (1985), Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury. Warszawa: Czytelnik
- Okoń, W. (1995). zabawa a rzeczywistość. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”
- Popek R. (1988). Zachowania ekspresyjne dzieci jako naturalny przejaw aktywności twórczej. (w): S. Popek. Aktywność twórcza dzieci i młodzieży. Warszawa: WSiP
- Scheuerl, H. (1997). Das Spiel, Belz Verlag Weinheim und Basel, Basel.
- Vopel, K. (1999). Poradnik dla prowadzących grupy. Kielce: Wydawnictwo Jedność.
- Vopel, K. 2002. Umiejętność współpracy w grupach. Zabawy i improwizacje. Kielce: Wydawnictwo Jedność.
- Waloszek, D. (1996). Zabawa-edukacja. Zielona Góra: Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli

Zaorska, Z. (1998). Pedagogika zabawy-metodyka pracy z grupą, (w:)E. Kędzior-Nieczyporuk (red.). Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Lublin: Wydawnictwo KLANZA.

Żyżyńska, U. (1998). Jak uczyć żeby nie zanudzić. O wykorzystaniu metod pedagogiki zabawy w procesie wychowawczo-dydaktycznym, Edukacja w przedszkolu. Wydawnictwo Raabe, A.l.l.

Dodatkowa literatura:

Kędzior-Nieczyporuk, E. (2006). (red). Pedagogika zabawy w edukacji kulturalnej.Lublin: Wydawnictwo KLANZA.

Luvmour, J i B., Weistar, D i T, Kara, A i A. (2008). 49 gier i zabaw. Scenariusze dla rodzin, przedszkoli, szkół, kolonii i obozów wypoczynkowych.Gdańsk: GWP.

Minczakiewicz, E, M. (2006). Zabawa w rozwoju poznawczym i emocjono-społecznym dzieci o zróżnicowanych potrzebach i możliwościach. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Wójcik, E. (2000). Metody aktywizujące w pedagogice grup. Kraków: Wydawnictwo RUBIKON.